

Загурський В.І.**ТВОРЧЕ ЖИТТЯ КРИМСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ
В СЕЗОНІ 2006–2007 РОКІВ**

Традиції української театральної культури в Криму досить давні, про що опосередковано можуть свідчити записані тут народні обряди та обрядові пісні [1]. Власне театральні традиції, очевидно, слід пов'язувати з неодноразовими тривалими гастролями на теренах півострова наприкінці XIX й на початку XX століть митців уславленого українського театру корифеїв, про що маємо ряд досліджень професора П.М. Киричка [2]. Значною мірою під впливом цих гастрольних виступів у різних регіонах Криму виникають численні самодіяльні українські театральні гурти, найбільш відомий з яких утворюється в Ялті. Цей колектив стає досить популярним на Кримському Південнобережжі і сягає рівня професійного. Новий імпульс розвитку українського театрального мистецтва на півострові дало створення тут в середині минулого століття професійного українського сценічного колективу, який функціонує й сьогодні. Цей творчий колектив було створено на базі Київського обласного, так званого пересувного театру, реорганізованого й переведеного до Криму 1955 року. 15 червня виставою "Сильні духом" за п'єсою Дмитра Медведєва відкрився перший сезон у Сімферополі. З цієї дати й починаємо відлік історії нинішнього Кримського українського театру. Відразу ж почалися гастролі в Керчі, а згодом у Феодосії, Ялті, Севастополі, Євпаторії, Джанкої та інших містах Криму. На жаль, історія українського театру в Криму і зокрема історія нинішнього Кримського академічного українського музичного театру ще майже не досліджена. Ще не створено таких ґрунтовних монографій про сценічний колектив, як, наприклад, про театри Харкова [3], Тернополя [4] чи Чернівців [5]. Ця, як і деякі попередні мої статті [6], покликана прислужитися написанню подібної ґрунтовної праці.

Сезон 2006–2007 років відкрився не традиційною виставою, а своєрідною святковою концертною програмою "Віват, театр!", яка, можна сказати, стала візитною карткою художнього колективу. Це яскраве сценічне видовище, в якому поєдналися патетичні й ліричні барви, спрямоване на утвердження ідеї мистецтва як свята, без якого наше життя було б значно біднішим. Разом з тим у цього спектаклю були й конкретніші завдання. По-перше, Кримський український, який увійшов у своє друге півстоліття, ще не втратив відчуття ювілейної урочистості, тим більше що якраз напередодні відкриття сезону 2006–2007 років йому було присвоєно високий статус академічного. І таким чином була відзначена і ця важлива в історії театру подія. Разом з тим ряд митців удостоїлися почесних звань: Неля Жук стала заслуженою артисткою України, звання заслужених артистів Автономної Республіки Крим було присвоєно Ганні Нардіній, Люсі Губрієнко, а головний диригент театру Олександр Коваленко удостоївся звання заслуженого діяча мистецтва Криму. У концертній програмі перед глядачем постала широка панорама творчих шукань та досягнень театру, розмаїття його жанрово-стильової палітри.

Серед успішних прем'єр сезону – вистава за п'єсою Володимира Винниченка "Брехня". В. Винниченко – один з найчільніших представників нової драми в українській літературі кінця XIX – перших десятиліть XX століття. Разом з тим його можна назвати зачинателем українського літературного авангардизму, художнього напрямку, який несподівано поєднує, зударяє найрозмаїтіші аспекти образності. Відтак В. Винниченко стає творцем такого своєрідного жанру як інтелектуальна мелодрама, який приніс драматургу не лише всеукраїнську, а й світову славу. Його п'єси йшли з незмінним успіхом не лише в Україні, а й у багатьох театрах Росії, Польщі, Німеччини, Франції, Італії... Між тим у радянський час творчість цього автора було викреслено із суспільної відомості, він вважався ворогом народу, буржуазним націоналістом, модерністом, декадентом (усе то були в ту добу страхотливі ярлики). "Брехня" – належить до найпопулярніших та найрепертуарніших п'єс драматурга. При тім це чи не найтаємничіший твір автора. Ця таємничість є насамперед її прикметною стильовою рисою, яка прилучає нас до безпосереднього відчуття одвічних загадок буття. Символіка жертви, проймаючи образний лад, надає особливий (цілком віддаленої від публіцистичної однозначності) переконливості художньому досягненню суспільних проблем, коло яких означається опозицією понять правди–брехні. В основі драматургічної структури твору лежить виразна мелодраматична інтрига з характерними мотивами жагучої любові, зради, підступної помсти, смерті, з колізіями таємної змови, викрадених листів, чудесного винаходу... Але в лоні пройнятої витонченим психологічним нюансуванням натуралістично виразної житейської достовірності, яка набуває обрисів незглибимої символіки, цей мелодраматизм підноситься до модерного мистецького інтелектуалізму.

Театр прагне насамперед розкрити психологічні глибини п'єси, покликані сприяти досягненню одвічної проблеми правди та брехні, пошуків граней між цими протилежностями і на буденному, і на філософському рівні. Режисер-постановник вистави – заслужений діяч мистецтва Криму, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії української літератури Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського Віктор Гуменюк. Йому вдалося поєднати властивий стилістиці В. Винниченка витончений художній психологізм з яскравою сценічною експресивністю, що виразно виявилось насамперед у виконанні провідної ролі Наталі Павлівни молодою талановитою акторкою Ольгою Котляренко, а також у грі виконавців інших ролей – Юрій Грищенко (Іван Стратонович), Валерія Тюленева (Андрій Карпович), Миколи Андрусенка (Карпо Андрійович), Олександра Савченка (Тось), Люсі Губрієнко (Пульхера). Вистава викликала жваву полеміку в пресі та щирі прихильність глядачів. Її високо оцінили учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Драма В. Винниченка "Брехня" в контексті розвитку драматургії модернізм», яку театр провів у травні 2007 року спільно з кафедрою теорії та історії української літератури ТНУ.

Кримський український музичний театр, що прагне відгукуватися на найрізноманітніші глядацькі захоплення, вже має досвід постановки балетних спектаклів. Прихильників класичної хореографії не розчарувала нова вистава – "І божество, й натхнення чисте...", у якій показані яскраві фрагменти таких уславлених балетних творів, як "Спартак" Арама Хачатуряна, "Дон-Кіхот" Людвіка Мінкуса, "Над блакитним Дунаєм" Йоганна Штрауса, балетна сцена "Вальпургієва ніч" з опери Шарля Гуно "Фауст". Балетмейстери-постановники цього розмаїтого й по-своєму цілісного сценічного хореографічного дійства – Ольга та Сергій Бикови, з приходом яких балет у театрі, можна сказати, здобув нове дихання. Свідченням цього стала пізніша повнометражна прем'єра «Дон-Кіхота» Л. Мінкуса, рідкісне на сімферопольській сцені втілення класичного балету.

Світова драматургічна класика представлена драмою визначного норвезького письменника Генріка Ібсена "Пер Гюнт". У виставі широко використана музики Едварда Гріга. Пошуки людиною, заповненою романтичними пориваннями й нищими прагненнями, свого істинного призначення – ця вічно актуальна тема розкрита Г. Ібсенем та Е. Грігом з пристрасною експресією й ліричною проникливістю. У театрі створено дещо експериментальну виставу, вистава незвичної видовищної форми: епічна оповідь, яка зливається з музичною стихією, інкрустується яскравими драматичними епізодами. Режисер Світлана Соболь, художник Микола Лапунов, музичний керівник постановки Олександр Коваленко вирішили твір у жанрі сценічної фантазії. У ролі Пера Гонта виступили молодий актор Микола Лапунов (юний шибайголова) та досвідчені майстри Валерій Карпов і Юрій Грищенко (літній сивочолий страдалець, який переосмислює своє ворохобне життя).

На малій сцені театру («сцена у фойє») поставлена дотепна сучасна комедія Павла Гладиліна "Черевики на товстій підшві". Це камерна п'єса не тільки за кількістю осіб, але ще й, так би мовити, в тому сенсі, що значна частина дії проходить у тюремній камері. Неочікувані перипетії, нестандартні анекдотичні ситуації, що межують з ексцентрикою, – усе це привернуло увагу глядачів, як і тема складності подружніх відносин і ролі жінки в їх збереженні. Режисерові Володимирі Косову вдалося поєднати розкриття внутрішніх поривань персонажів з неабиякою пластичною виразністю, налагодити цілісний акторський ансамбль, в якому колоритні постаті створили Олексій Бекас, Валерій Лук'янов, Ліля Єгорочкина і Лариса Соколова.

Поруч з прем'єрами, здійсненими на початку сезону, у репертуарі театру залишалися кращі постановки сезонів попередніх. У зв'язку з близьким 200-літтям Миколи Гоголя і нещодавніми гастрольями в Полтаві та Полтавській області була фактично поновлена постановка музичної комедії "Майська ніч", що вже більше десяти років йде на сцені театру й показана більше шістдесяти разів. Гоголівські "Вечори на хуторі біля Диканьки", що принесли авторові особливий літературний успіх, – це цикл ненав'язливо повчальних, сповнених іскрометного гумору, зворушливо колоритних повістей, кожна з яких криє в собі неповторну яскраву видовищність. Тож не випадково ці повісті привернули особливу увагу театральних діячів, і ось уже більше сотні років їх інсценівки не сходять зі сцени, насамперед української. "Майська ніч" – чи не найрепертуарніша з-поміж них. Пихатий та деспотичний сільський голова, зловживаючи своєю владою, вирішує позалицятись до чарівливої Галі, дівчини свого сина. Юному Левку приходять на допомогу його кмітливі товариші. Колорит сповненої загадкових пригод майської ночі посилюється зануреною в фольклорні традиції мізерною гоголівською фантастикою. Дивні події відбуваються з Левком у сні, поки сільське парубоцтво наближає щасливу розв'язку його власної драми... "Майська ніч", як і інші повісті "Вечорів...", була майстерно втілена на сцені корифеями українського театру ще в XIX столітті. Нинішня сімферопольська вистава створена відомим київським режисером Сергієм Сміяном на основі однойменної п'єси Михайла Старицького та опери Миколи Лисенка "Утоплена". Використані також популярні українські народні пісні, органічно вплетені у художню канву твору. Незмінною прихильністю глядачів користується ще одна вистава-довгожителю – "Сорочинський ярмарок". І ще одна гоголівська річ в репертуарі театру – дотепна, психологічно витончена комедія "Одруження".

Українську національну класику представляють на сімферопольській сцені також "Енеїда", "Наталка Полтавка" Івана Котляревського, "Шельменко-денщик" Григорія Квітки-Основ'явенка, "За двома зайцями" Михайла Старицького. Сучасну українську драматургію – п'єси "Кохання в стилі бароко" Ярослава Стельмаха, "Нелегалка" Анатолія Крима.

Широкий спектр проблем, жанрів, стилів пов'язаний з сучасним прочитанням у творчому колективі творів зарубіжної класики й найновішої драматургії. Це "Лісістрата" – своєрідна інтерпретація чи не найпопулярнішої п'єси славетного давньогрецького драматурга Арістофана, музична вистава "Собор Паризької Богоматері" за романом французького письменника-романтика Віктора Гюго, психологічна монодрама "Чоловікові в кріслі любовна відсіч" – єдиний драматичний твір в доробку Габрієля Гарсія Маркеса, яскравого представника такої своєрідної течії в латиноамериканській прозі ХХ сторіччя як магічний реалізм, вигадлива комедія Іва Жаміака "Ілюзія кохання", позначені небезуспішним прагненням художньо зануритися з допомогою вишуканих інтонаційних та пластичних сценічних засобів у глибини людської підсвідомості постановки постмодерних творів – "Парфумер" Патріка Зюскінда, "Портрет Еліаса" Елен Сіксу...

Протягом сезону широко була представлена у репертуарній афіші класична оперета. Це перш за все Імре Кальман – "Сільва", "Принцеса цирку", "Герцогиня з Чикаго", а також Йоганн Штраус – "Летюча миша", Ференц Легар – "Весела вдова"... Скажімо, "Принцеса цирку" – одна з найбільш популярних оперет І. Кальмана, представника нової віденської оперети, музичної течії, яка суттєво оновила цей жанр на початку ХХ століття, збагативши його традиційну блискучу комедійність особливою ліричною проникливістю й теплою задушевністю. Хитросплетіння доволі складної і в той же час вишуканої інтриги у поєднанні з неповторно мелодійною музикою, не залишає байдужим глядача. Молода, чарівлива і в той же

час казково багата вдова Теодора закохується у вродливого юнака, не підозрюючи, що він – таємничий містер Х, артист цирку. Їх зустріч влаштував підступний віконт, прагнучи помститися вдові, яка відкинула його пропозицію руки й серця (передбачувана помста справді підступна, адже за заповітом у разі мезальянсу вдова втрачає свій спадок). Але, як не прикро інтриганові, містер Х виявляється не тільки артистом, у його жилах тече дворянська кров. Як і завжди в опереті, інтрига, якою б складною вона не була, закінчується щасливою розв'язкою. Справжнє кохання вище за всілякі забобони й допомагає здолати найбільш несподівані й, здавалося б, непереборні труднощі – ця тема характерна для багатьох оперет І. Кальмана. Також і для іншої оперети, представлені в репертуарі сценічного колективу, – "Герцогині з Чікаго". Це видовищна вистава з використанням музичних номерів з інших творів композитора. Традиційний любовний сюжет стрімко розвивається за допомогою неочікуваних перепитій, а традиційні для класичної оперети музичні мотиви поєднуються з запальними авангардними ритмами чарльстона, джазу... Головні дійові особи – Мері, дочка американського мільярдера, і Сандор, принц збіднілого європейського князівства Сільварії. Всупереч різниці становищ герої закохуються одне в одного й долають немало складних житейських колізій та душевних сумнівів, перш ніж усвідомлюють, що кохання вище будь-яких упереджень і дорожче будь-яких мільярдів (втім ці останні, певно, нікому б не завадили). Європейський аристократизм, символічно втілений у чардаші та вальсі, й американський прагматизм, знаком якого в даному випадку, є чарльстон – це контрастне протиставлення поступово відходить на другий план, поступаючись місцем більш витонченій психологічній розробці колоритних ситуацій і характерів, більш вишуканій музичній оркестровці.

Не залишили байдужими глядача мюзикли й сучасні музичні комедії – "Донна Люція" О. Фельцмана, "Євреї нашого двору" А. Каневського, "Моя чарівна леді" Ф. Лоу. "Моя чарівна леді" (остання прем'єра минулого сезону) – мюзикл, створений на основі п'єси видатного англійського письменника, яскравого представника нової драми Бернарда Шоу "Пігмаліон", який своєрідно інтерпретував давньогрецький міфологічний сюжет. Той давній Пігмаліон – талановитий скульптор, що закохався у власний витвір – статую дівчини Галатеї. Його почуття були такими палкими, що зворушили серце богині кохання Афродіти, яка допомогла оживити статую, і Пігмаліон одружився з Галатеєю. Означена міфом одвічна проблема складних взаємовідносин мрії та дійсності дотепно й зворушливо прочитана Бернардом Шоу на сучасному йому матеріалі. Натуралістична колоритність лондонського дна й блискуча, хоча дуже часто позначена лише зовнішнім лоском привабливість вищого світу – в передаючі цих контрастів композитор тонко вловив і вишукано передав властиву драматургу парадоксальну іронічність, яка поєднується з ліричною проникливістю. Так, закостенілий холостяк містер Хігінс довів, що він неперевершений майстер філології, бо ж зумів із звичайної торгівки квітами "виліпити" бездоганну великосвітську красуню, але й сам він, може й всупереч власній волі, змінився. Еліза змогла пробудити в цьому "вченому сухареві" несподівано ніжні почуття. Режисер-постановник вистави – Борис Мартинов, у головних ролях вступили Наталя Кравецька (Еліза Дулітл) та Валерій Карпов (Хігінс).

З особливою увагою й теплотою театр ставиться до своїх юних глядачів, щосезону радуючи їх не однією прем'єрою. Їм адресуються зокрема такі вистави як "Котигорошко" А. Шияна, "Поросятко Кнок" М. Варфоломєєва, "Гусеня" М. Гернет, музичні версії казок "Лускунчик" (композитор М. Вартанов), "Білосніжка і сім гномів" (Е. Колмановський), "Чарівна лампа Аладіна" (С. Бедусенко) та інші.

Втілення творів українська класичної й сучасної драматургії, театральні прочитання зарубіжної літератури, зокрема й постмодерної, постановки класичних оперет і новітніх мюзиклів, вистави для дітей та юнацтва... Театр прагне задовольнити запити якнайширших кіл глядачів, які в останні роки виявляють щирі прихильність до сценічного колективу. Свідченням плідності його художніх пошуків та досягнень стало, як зазначалось, присвоєння йому напередодні відкриття сезону 2006–2007 років високого статусу академічного.

Джерела та література

1. Весільні пісні / Упор., авт. вст. ст. та прим. М. Шубравська. – К.: Дніпро, 1988. – С. 407, 413–414, 418, 428, 427–432.
2. Див. зокрема: Киричок П. М.Л. Кропивницький і театральне мистецтво Криму. – Сімферополь: Сімферопольський державний університет, 1990. – 76 с.
3. Горбенко А. Харківський театр імені Т.Г. Шевченка. – К.: Мистецтво, 1979. – 200 с.
4. Корнієнко О. Тернопільський театр імені Т.Г. Шевченка. – К.: Мистецтво, 1980. – 103 с.
5. Сулятицький Т. Чернівецький театр імені О. Кобилянської. – К.: Мистецтво, 1987. – 125 с.
6. Див. зокрема: Загурський В. Особливості сучасної репертуарної політики Кримського українського музичного театру // Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 84. – С. 7–9.